

Lasse Asmyhr og Torstein Storaas

ROS-utredning av fauna i området
Renålia, Svultningsåsen
ved regulering til fritidsbebyggelse

Høgskolen i Hedmark
Oppdragsrapport nr. 5 – 2009

Fulltekstutgave

Utgivelsessted: Elverum

Det må ikke kopieres fra rapporten i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med KOPINOR, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Forfatteren er selv ansvarlig for sine konklusjoner. Innholdet gir derfor ikke nødvendigvis uttrykk for Høgskolens syn.

I oppdragsserien fra Høgskolen i Hedmark publiseres FoU-arbeid og utredninger som er eksternt finansiert.

Rapporten kan bestilles ved henvendelse til Høgskolen i Hedmark. (<http://www.hihm.no/>)

Oppdragsrapport nr. 5 – 2009
© Forfatterne/Høgskolen i Hedmark
ISBN: 978-82-7671-778-5
ISSN: 1501-8571

Høgskolen i Hedmark

Tittel: ROS-utredning av fauna i området Renålia, Svultningsåsen ved regulering til fritidsbebyggelse			
Forfattere: Lasse Asmyhr og Torstein Storaas			
Nummer: 5	År: 2009	Sider: 16	ISBN: 978-82-7671-778-5 ISSN: 1501-8571
Oppdragsgiver: Statskog SF og Erik Røise/Svultningsåsen sameiet ved Planconsult AS			
Emneord: Fauna, reinsdyr, skogsfugl, fritidsutbygging			
Sammendrag: I rapporten vurderer vi hvordan en eventuell fritidsbebyggelse i Renålia, Svultningsåsen vil påvirke særlig rein og skogsfugl basert på samtaler, allerede utarbeidde kart og litteratur. Vi har ikke hatt anledning til å gjennomføre feltundersøkelser. Reinen blir definert som tamrein, men lever og blir høstet som villrein. Utbyggingen vil ikke stenge trekkveger. Reinen vil sannsynligvis bruke utbyggingsområdet mindre enn tidligere, den frastøtende effekten av bebyggelsen vil variere med friluftaktivitet, vær og vindretning. Effekten vil minske med avstanden. Området er ikke noe spesielt godt skogsfuglområde. Utbyggingen vil likevel være negativ for de lokale skogsfuglene som bruker utbyggingsområdet ved forstyrrelser og en sannsynlig øking av generalistpredatorer. Utbyggingen vil ikke spille noen rolle for skogfuglen i Rendalen.			

Hedmark University College

Title: ROS-explanation of fauna by regulating Renålia, Svultningsåsen to recreational facility			
Authors: Lasse Asmyhr and Torstein Storaas			
Number: 5	Year: 2009	Pages: 16	ISBN: 978-82-7671-778-5 ISSN: 1501-8571
Financed by: Statskog SF og Erik Røise/Svultningsåsen sameiet ved Planconsult AS			
Keywords: Fauna, reindeer, woodland grouse, holiday cottages			
Summary: In this report we assess the effect of developing holiday cottages in Renålia, Svultningsåsen, Rendalen municipality, mainly effects on reindeer and woodland grouse. Our evaluation is based on information from people with knowledge about the nature in the area, available maps and literature. We had no opportunity to do field work. The reindeer are semi-domestic who live and are managed as wild reindeer. Holiday cottages will not close migration corridors. The reindeer will probably use the area less than earlier, depending on the degree of leisure activity and weather and wind direction. The effect will decrease with distance. The area does not have much good woodland grouse habitats. Holiday cottages will still be negative for the local birds through disturbances and a probable increase in generalist predators. Development of holiday cottages will not have any detectable negative effect on the woodland grouse in Rendalen.			

INNHOOLD

1. Bakgrunn	9
2. Metode	9
3. Rein	10
4. Skogfugl	12
5. Fauna generelt	13
6. Oppsummering/konklusjon	13
7. Litteratur	15
8. Brev	16

1. BAKGRUNN

Det planlagte utbyggingsområdet er bevokst med lavbonitetsskog der det gjennom tidene har blitt drevet konvensjonelt skogbruk, i dag med skogsmaskiner. Denne rapporten er en vurdering av effekter på fauna med spesielt fokus på Renselskapets tamrein og skogsfugl ved regulering av Renålia, Svultningsåsen til fritidsutbyggelse. Tap av arealer og fragmentering gjennom økt vekst og utvikling blir betraktet som den største trusselen mot opprinnelig natur og biodiversitet. Hyttefelt innebærer mye trafikk og er derfor en av de naturinngrep som har størst arealmessig forstyrrelse utover det fysisk beslaglagte arealet. Det er derfor svært viktig at det gjøres en vurdering av effektene på natur og biodiversitet ved slike naturinngrep.

2. METODE

Vi har ikke kunnet gjennomføre egne biologiske undersøkelser innenfor rammene av denne rapporten. For villrein har vi måttet bygge på opplysninger fra Rendalen renselskap. Dette har vi vurdert mot eksisterende litteratur om virkningen av fritidsbebyggelse på rein. For skogsfugl har vi vurdert virkningen mot kunnskap vi har fått etter omfattende arbeid med skogsfugl i andre områder.

3. REIN

Reinsdyr kan deles i villrein og tamrein. Villrein og tamrein er samme art, men villrein er generelt svært sky, mens tamrein vanligvis er individmerket og blir gjetet og passet på. Over lang tid er tammere tamrein avlet fram, mens de skyeste villreinene overlever best. Mange villreinstammer er blandinger av villrein og tamrein, og graden av skyhet varierer. Sky villrein er svært sårbar for inngrep. De unngår områder med menneskelig aktivitet. Fritidsbebyggelse i villreinområder reduserer dermed leveområdene for villreinstammer. Bilveger med tilknyttet aktivitet som friluftsliv og bebyggelse, kan hindre reinen i å bruke tidligere trekkveger, reinens områder kan dermed bli delt opp i mange mindre. Oppstyking i flere mindre områder kan skille sommer- og vinterområder, det fører til at området får en lavere bæreevne for rein, og reinstammen må reduseres. Men dersom de mindre områdene inneholder både vinter- og sommerområder, kan oppdeling føre til at det blir lettere å holde delbestandene på ønsket nivå. Oppdelingen av villreinområdene fører til at villmarksområder blir mindre og at villreinen på et vis blir mindre vill og fri ved at den ikke lenger kan bruke så store områder. Det er et nasjonalt mål å ta vare på villreinen og dens leveområdet. Det er utarbeidet en nasjonal politikk for vern av villrein. Villreinens leveområder skal ikke minskes.

Tamrein er ikke omfattet av dette vernet. Tamreindrift blir derimot vernet for å ta vare på samisk kultur. Reinen i Rendalen er forvaltet av Rendalen renselskap og er en blanding av forvillede og utsatte tamdyr, betegnes som eiendomsdyr og driftsformen er basert på avskyting av privateide dyr. Rendalen Renselskap er en sammenlutning av nesten 300 grunneiere i Rendalen østfjell. Renselskapets formål er å utnytte og bevare den privat eide reinstammen i området. Reinen i Rendalen er altså tamrein, men går fritt og lever som villrein. Situasjonen er spesiell. Reinstammen kan ikke påberope seg nasjonalt vern siden den ikke er vill, og den kan ikke påberope seg vern som en del av samisk kultur. Eventuelle konflikter rundt denne reinstammen vil i større grad være av privat og økonomisk karakter og underlagt kommunale avgjørelser.

Vi skal her uttale oss om hvordan fritidsbebyggelse i Renålia, Svultningsåsen sannsynligvis vil påvirke reinen og dens områdebruk. Områdebruken kan påvirkes ved 1) reinen vil bruke det bebygde området – og turområdene ved reguleringsområdet – mindre enn før og 2) utbyggingen kan virke som en barriere og stenge/redusere trekkruiter.

Siden reinen blir betegnet som tamrein og eiendomsdyr, finner vi ikke opplysninger om rendalsreinen i nasjonale verk og rapporter om villrein. Vi må derfor basere oss på opplysninger fra Rendalen renselskap og leder Sigvald Akre og kart og opplysninger om viktige trekkruiter for rendalsreinen fra Rendalen Renselskap ved Arne Løkås. Vi er fullt oppmerksomme på at både Renselskapet og tiltakshaver har økonomiske interesser i saken.

1) Redusert bruk av reguleringsområdet

Renålia–Svultningsåsen blir brukt som beiteområde når vinden fører reinsflokkene dit. For tamrein i Finnmark er det funnet redusert bruk i en 4–10 km sone fra hyttefelt (Lie m.fl. 2006), dette samsvarer med undersøkelser gjort på villrein (Taugbøl m.fl. 2001). Men om bruken går ned betyr det ikke at reinen helt slutter å bruke området. Det er sannsynlig at reinen også vil redusere bruken av Renålia–Svultningsåsen og nærliggende områder ved en eventuell utbygging. Den frastøtende effekten av bebyggelsen vil variere med friluftaktivitet, vær og vindretning, og den vil minske med avstanden, Det er også sannsynlig at sonen med redusert bruk er mindre her i skogen enn på fjellet.

2) Stenge/ redusere trekkruiter

Reinen har et trekk mellom Sølenfjellene og områdene sørover som beskrives som et motvindstrekk der reinen bruker områdene den til enhver tid oppholder seg i til beite og hvile. Det er ifølge Renselskapets leder ingen regulære trekk mellom sommer og vinterbeiter sør og nord for Engerdalsveien. Utbyggingen vil dermed ikke stenge noe regulert trekk mellom årstidsområder. Viktige trekkruiter der Renselskapet kommenterer at de ikke ønsker hytteutbygging eller andre tunge inngrep, nå eller i fremtiden (Figur 1) er ikke i direkte konflikt med reguleringsområdet. Det er kort avstand mellom trekkrutene lengst vest og reguleringsområdet. I hvilken grad trekk og områdebruk blir påvirket av en eventuell utbygging vil avhenge av aktiviteten i hyttefeltet, vær og vindretning og reinstammens generelle skyhet.

Vi klarer ikke finne noen vitenskaplig dokumentasjon på hvor følsom Renselskapets rein er for menneskelig aktivitet. Egne tilfeldige observasjoner tyder på at den ikke er særlig sky sammenlignet med Hardangervidda- og Rondanerein. Rondanerein, særlig bukker, kan trekke ned på golfbanen ved Hovdmoen ved Rena og på setervoller for å beite på grønt gras om våren. Simler med kalv er mer sky. Men tilfeldige observasjoner er tilfeldige, de trenger ikke representere det virkelige bildet, og hvilke observasjoner man trekker fram kan være påvirket av andre interesser.

Renselskapets rein er genetisk sett tamrein, men lever vilt og jaktes på. Den vil derfor åpenbart være mer sky enn tamrein som blir drevet som tamrein, men den vil også være langt mer tolerant for menneskelig aktivitet enn opprinnelig villrein som alltid har vært vill. Ut fra litteraturen er det likevel sannsynlig at reinens bruk av utbyggingområdet og nærliggende områder vil bli redusert. Utbyggingen vil ikke hindre reinen i å trekke til områdene sør for Engerdalsvegen, men under bestemte værforhold kan områdene som reinen bruker sørover bli litt innsnevret.

Det er vanskelig å bestemme virkningen på reinstammen av utbyggingstiltak i reinstammens område når områdebruk og graden av skyhet er basert på skjønn og mer tilfeldige observasjoner. Renselskapet kunne merke bukker og simler med GPS-enheter over en årrekke for å få objektivt beskrevet hvilke områder som blir foretrukket brukt – og hvor følsom reinen er for vegetasjon og bebyggelse.

4. SKOGFUGL

Med skogsfugl i denne rapporten menes storfugl og orrfugl. Jerpe sees bort ifra da den er en biotopspecialist knyttet til yngre blandingskog på fuktig mark med 10–40 % andel or og innslag av andre lauvtrær, vegetasjonstypen i reguleringsområdet er beskrevet som lavfurskog og bærlyngfurskog som ikke inkluderer egnet jerpehabitat. Skogsfuglene er hensynskrevende på grunn av deres tilpassning til forskjellige sesongbiotoper, slik at tilstrekkelig med egne biotoper er en forutsetning for å bevare bestander av skogsfugl.

Skogsfuglen i Renålia, Svultningsåsen er en del av det sammenhengende utbredelsesområdet i Norge med kontakt til Sverige, Finland og Russland. Tettheten til skogsfugl bestander varierer mellom år, men jevnt over er tetthetene lave i områder med mye lavfurskog. I slike områder kan lommer med blåbærlyng og granskog være viktige.

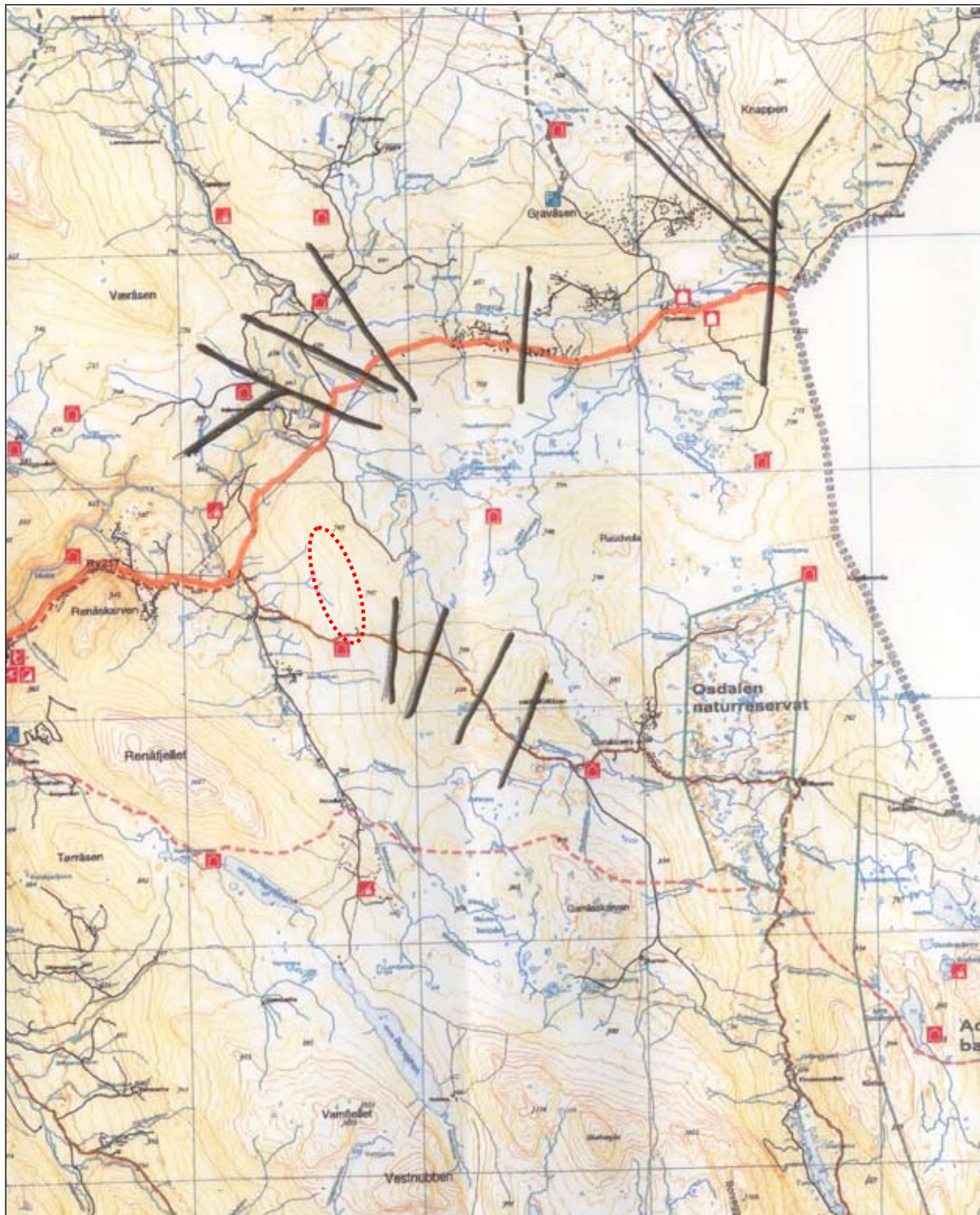
Vi har fått informasjon om to storfuglleiker og en orrfuglleik i nærområdet til det foreslåtte regulerings område. Selve spillplassene vil ikke bli berørt av en regulering til fritidsutbygging, men leikenes tilliggende dagområder vil antagelig bli berørt, noe som kan føre til at unge tiurer vil etablere seg som spillende andre steder. Det er også noe egnet habitat for skogsfugl i reguleringsområdet som vil bli forringet av en utbygging, de egnede habitatene er i de mer rike vegetasjonstypene enn den dominerende vegetasjonstypen som er lavfurskog. Habitatene blir forringet ved forstyrrelser og ved en sannsynlig økning av forekomsten av små rovdyr. Det vil ikke være aktuelt å jakte i og like ved bebygde områder.

5. FAUNA GENERELT

Regulering av Renålia, Svultningsåsen til fritidsutbygging vil føre til fragmentering av dyrs leveområder, direkte tap av habitat samt indirekte tap som følge av at noen dyr- og fuglearter reduserer bruken av området mens generalistarter som rødrev og kråkefugl kan øke bruken. Det er sannsynlig, men ikke dokumentert at produksjonen av småvilt, både jaktbart og ikke jaktbart, blir redusert på grunn av høyere predasjon fra små rovdyr og forstyrrelse fra folk og deres kjæledyr. Sky arter vil trekke til andre områder. Men utbyggingsområdet er lite i forhold til svære ubebygde områder rundt om. Veier og hyttefelt kan også påvirke dyrelivet gjennom vegetasjonsforandringer samt å påvirke vannkretsløpet som videre kan påvirke lokale våtmarksområder. I Renålia, Svultningsåsens tilfelle og i den relativt lille utstrekningen det er snakk om vil nok ikke nevnte effekter forekomme i veldig stor grad, men en økning av små rovdyr og kråkefugl og dermed økt predasjon på småvilt vil være sannsynlig.

6. OPPSUMMERING/KONKLUSJON

Fritidsutbygging i Renålia–Svultningsåsen vil sannsynligvis påvirke Renselskapets ren slik at den vil bruke nærområdet til utbyggingene mindre enn før. Under bestemte værforhold kan reinen under trekk sørover unngå fritidsbebyggingen og bruke de østlige delene av de beskrevne trekkorridorene. Renselskapets, jegere og andre reininteressertes interesser blir litt berørt. Utbygginga vil ikke være noen trussel for skogsfuglbestanden i området. Derimot vil selve utbyggingsområdet bli forringet som skogsfuglhabitat og jaktområde på grunn av forstyrrelser av både viltet og jakten. Vi kan også forvente lavere tettheter av skogsfugl og annet småvilt i utbyggingsområdet og nærliggende områder på grunn av økt predasjon fra sannsynlig økte bestander av generalistpredatorer samt fra medførte kjæledyr. Vi ser ikke på regulering av Renålia, Svultningsåsen til fritidsbebygging som en trussel mot faunaen i Rendalen og konkluderer med at utbygging vil ha «Liten negativ konsekvens» for faunaen i Rendalen kommune, men «Stor negativ konsekvens» for faunaen i selve utbyggingsområdet og nærliggende områder, knyttet til tap av bruks- og leveområder og høyere predasjon på småvilt fra en økning i generalistpredatorer.

Figur 1. Viktige trekkruiter for rendalsreinen, angitt som sorte streker; og reguleringsområdet, rød stiplet ellipse. Kilde er dokument fra Rendalen Renselskap.

7. LITTERATUR

Lie, I., Vistnes, I., & Nelleman, C. 2006. Hytteutbygging i reindriftsområder. *Omfang av hytteutbygging, konsekvenser for reindrift, og plan- og saksbehandling i områder med samisk reindrift*. Norut NIBR Finnmark. Rapport 2006:5.

Taugbøl, T., Vistad, O. I., Kaltenborn, B., Flyen, A.C., Swensen, G., Nybakken, A., Horgen, B.C., Grefsrud, R., Lein, K., Sivertsen, J.B., & Gurigard, K. 2001. Hytteutbygging i Norge. *En oppsummering og vurdering av ulike miljø- og samfunnsmessige effekter av hyttebygging i fjell- og skogtraktene i Sør-Norge*. NINA Oppdragsmelding 709.

8. BREV

Brev til Rendalen kommune fra Erik Røise og Jeanette F.Jacobsen
dagsatt 2. juli 2009.

Dokument fra Rendalen Renselskap angående utbygging og oversikt
over viktige trekkruiter for rendalsreinen, ved Arne Løkås, datert 12.
Oktober 2009.

Lasse Asmyhr
PhD stipendiat anvendt økologi

Torstein Storaas
Høgskoledosent
Høgskolen i Hedmark, Evenstad
2480 Koppang